

Ю.БАЗАНОВ, провідний науковий співробітник НДЦ правової інформатики АПрН України
М.ШВЕЦЬ, доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
лауреат Премії імені Ярослава Мудрого

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ МАТРИЦІ ДЛЯ ПОРІВНЯННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

На підставі Постанови Верховної Ради України від 16.01.2003 р., рекомендації експертної ради ВАК України з юридичних наук і подання атестаційного відділу суспільних наук, Президія ВАК України затвердила зміну паспорта спеціальності 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (юридичні науки). Галузь науки, з якої присуджуються наукові ступені, – юридичні науки.

До сфери інформаційного права новий паспорт спеціальності включає такі напрями досліджень:

1. Структура, джерела і методологія інформаційного права та правової інформатики.
2. Правові аспекти формування, розвитку охорони та захисту інформаційних ресурсів єдиного інформаційного простору України.
3. Удосконалення правової основи інформаційного простору й інформаційних ресурсів України.
4. Законодавче забезпечення формування та розвитку єдиного інформаційного простору України.
5. Правові основи організації та координації дій органів державної влади в єдиному інформаційному просторі України.
6. Проблеми міжнародного співробітництва в правовому регулюванні та розвитку глобального інформаційного простору.

Інформаційне право – нова галузь права, що формується і має стати окремою галуззю права в системі загального законодавства країни. Об'єктивність і закономірність її існування активно обґрунтовується у дискусіях, теоретичних розробках. Аналогічна тенденція спостерігається і в інших країнах.

Зокрема, слід відмітити активне формування інформаційного права в Російській Федерації. Там інформаційне право ще раніше було введено в номенклатуру юридичних наук та навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах для підготовки фахівців різної спеціалізації, зокрема з технічної та юридичної. Це сприяло підготовці ряду навчальних посібників, монографій, підручників [1-5].

Національне право України має значний масив нормативно-правових актів, що прямо чи побічно регулюють суспільні інформаційні відносини. За дослідженням, проведеними в 2001 р. Міжвідомчим науково-дослідним центром по боротьбі з організованою злочинністю при Координаційному комітеті з питань боротьби з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України разом з Науково-дослідним центром правової інформатики Академії правових наук України, це 257 Законів, 290 Постанов Верховної Ради (нормативного змісту), 368 Указів Президента, 87 Розпоряджень Президента, 1149 Постанов Кабінету Міністрів, 206 Розпоряджень Кабінету Міністрів, 1095 нормативних актів міністерств, державних комітетів та відомств [6]. Зазначене свідчить про те, що в країні вже створена інформаційно-правова база.

Дослідження нормативно-правової бази виявило ряд серйозних недоліків, зокрема:

* має місце розбіжність у розумінні структури і складу системи правових норм у сфері суспільних інформаційних відносин. До окремих законів включаються норми, що носять підзаконний нормативно-правовий зміст. Відсутність легальної чіткості, ієрархічної єдності законів викликає

суперечливе трактування і застосування норм на практиці правозастосування, створює колізію й ігнорування норм закону на користь норм підзаконного акта;

* діючі правові акти у сфері суспільних інформаційних відносин не повною мірою взаємопов'язані між собою і недостатньою мірою гармонізовані з міжнародними стандартами;

нові правові акти нерідко не узгоджені концептуально з раніше прийнятими, що приводить до правового хаосу;

* різні закони і підзаконні акти, що регулюють суспільні відносини, об'єктом яких є інформація, приймалися в різні часи. Вони мають не досить узгоджений понятійний апарат. Ряд термінів не коректні, не викликають відповідну інформаційну рефлексію чи взагалі не мають чіткого гносеологічного наповнення. Наприклад, такі, як “інформація” і “дані”, “інформація про особу” і “персональні дані”, “документ” і “документована інформація”, “конфіденційна” і “конфіденціальна” інформація, “використання” і “користування”, “таємна інформація”, “майно”, “власність”, “володіння”, “автоматизована система” і багато інших. Юридичні визначення таких дефініцій, як “сайт”, “веб-сайт”, “веб-сторінка”, “портал”, “веб-сервер” та інші відсутні. Термінологічні помилки, різне трактування однакових за гносеологічним змістом категорій, ототожнення понять тільки за визначеннями, відсутність нових понять призводить до їхнього неоднозначного розуміння і застосування на практиці;

* вимагають законодавчого впорядкування і вдосконалення норми права власності на інформаційні продукти та ресурси, інформаційні технології і інформаційні послуги;

* потребують подальшого осмислення і вдосконалення норми авторського і патентного права щодо єдиного інформаційного простору України;

* практично відсутнє спеціальне законодавче регулювання питань, пов'язаних з використанням мережі Інтернет і наданням відповідних послуг. Зазначені обставини підвищують інвестиційний ризик і провокують відставання від темпів розвитку мережної економіки в інших країнах, звужують можливості участі громадян і організацій у формуванні єдиного інформаційного простору України;

* велика кількість законів і підзаконних актів у сфері інформаційних відносин ускладнює пошук, аналіз, правову експертизу і узгодження при практичному застосуванні та ін.

У середовищі фахівців є думка, що сукупність правових норм у сфері суспільних інформаційних відносин, визначених у законах і підзаконних актах, досягла за кількістю критичної маси. Це обумовлює необхідність аналізу діючої нормативно-правової бази, узгодження правових норм та адаптації інформаційного законодавства України до законодавства Європейського Союзу, тобто – зближення та поступового приведення законодавства країни у відповідність з вимогами сучасної міжнародної системи права.

Вирішення вказаних завдань передбачає:

- переклад українською мовою понад 40 тисяч нормативно-правових актів країн Європи та США. Виконання цієї складної та об'ємної роботи безпосередньо пов'язане з розробкою української версії тезауруса EUROVOC, який містить в собі дескриптори (слів та словосполучень), що визначають юридичний та інформаційний зміст документів розвинених країн;

- переклад (за допомогою комп'ютера) тексту й філологічну перевірку змісту слів та словосполучень;

- автоматизовану систему порівняння законодавств України та зарубіжних країн [7-9].

На жаль, ця система поки що існує тільки в проектах. Проте вже сьогодні є можливість виконувати частину порівняльного аналізу щодо інформаційного законодавства.

Для цього створена та пропонується програма, яка відображає матрицю інформаційного законодавства (Рис.1).

Мета побудови матриці полягає у відповідній автоматизації виконання робіт з порівняльного аналізу норм інформаційного законодавства різних країн, де питання інформації та інформатизації мають певний прогрес та розвиток. Виконуючи аналіз законодавчих актів України за допомогою матриці, фахівці легко і зручно можуть визначити, в якому напрямі розробки законодавства треба зосередити свої зусилля в першу чергу.

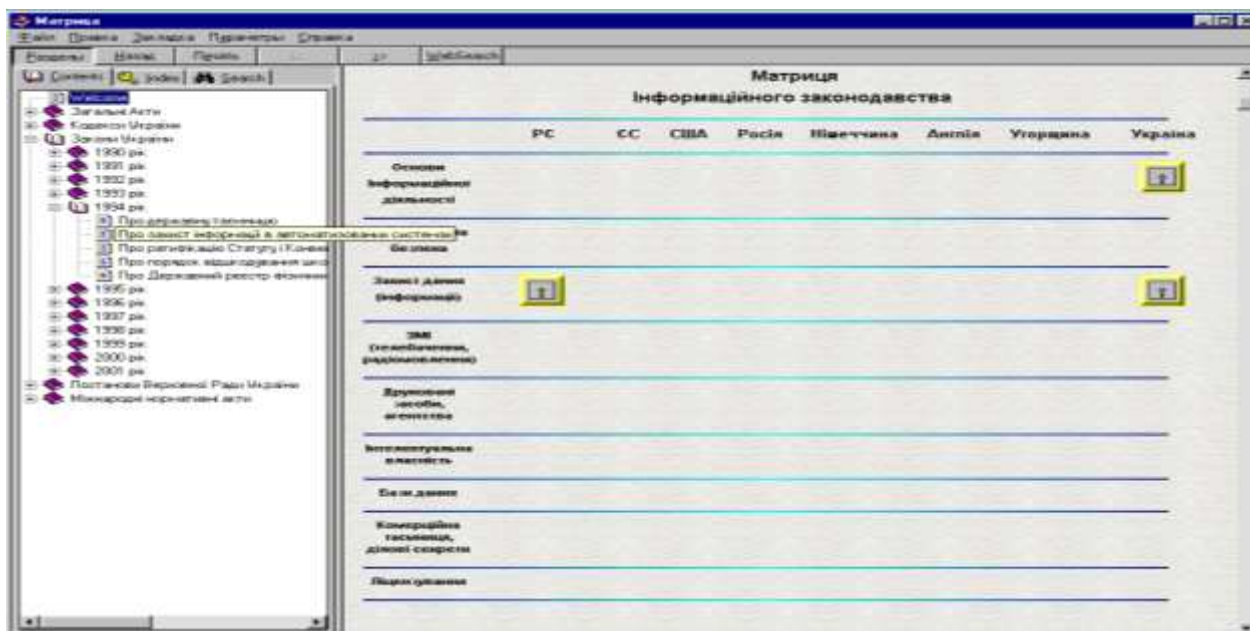

Рис. 1

Матриця на екрані монітора (робочого поля) – це перелік назв окремих країн та основних об'єктів для правового впорядкування суспільних інформаційних відносин. У місці перетину рядків та стовпців матриці розміщені закони відповідної країни тощо. Для подальшої деталізації та отримання додаткової інформації використовується метод гіперпосилань.

У лівій колонці робочого поля наведений перелік об'єктів правового регулювання, які присутні в законодавстві будь-якої країни. У верхньому рядку наведені країни (США, Росія, Німеччина, Англія, Угорщина та Україна) та європейські об'єднання (РС, ЄС), де питанням інформатизації приділяють велику увагу.

Якщо у будь-якої держави чи об'єднання є наробки вирішення заданого питання, що зазначене в стовпці, на перехресті рядка і стовпця присутня кнопка. При наведенні курсора на цю кнопку і натисканні лівої клавіші “мишки” з'явиться вікно, в якому зазначається перелік документів (Рис. 2 та 3).

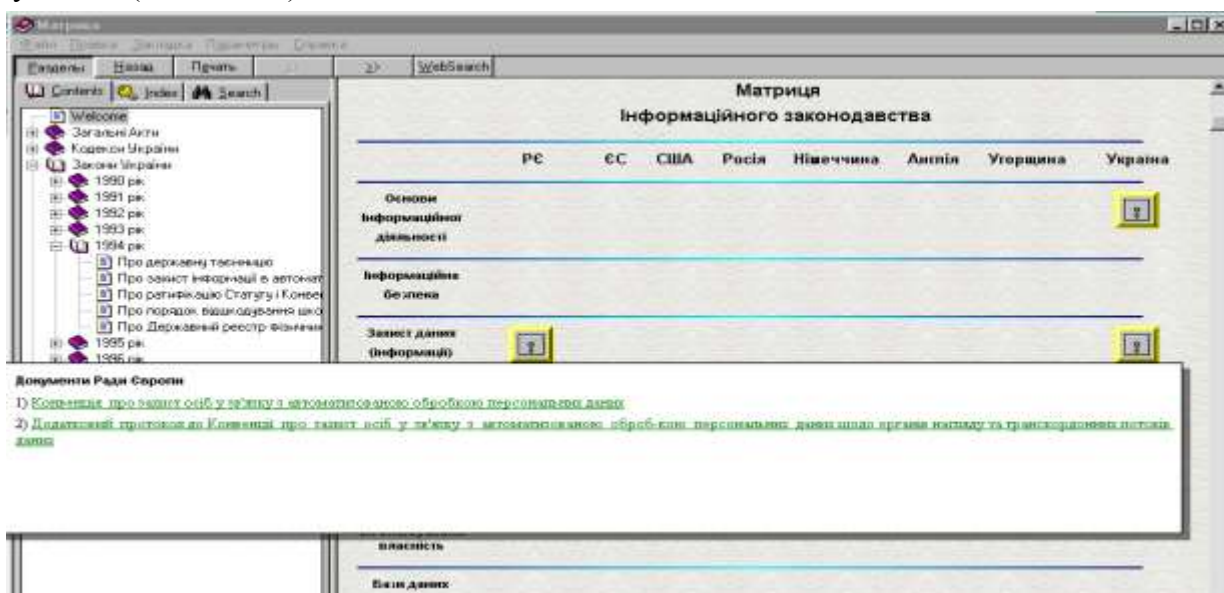

Рис. 2

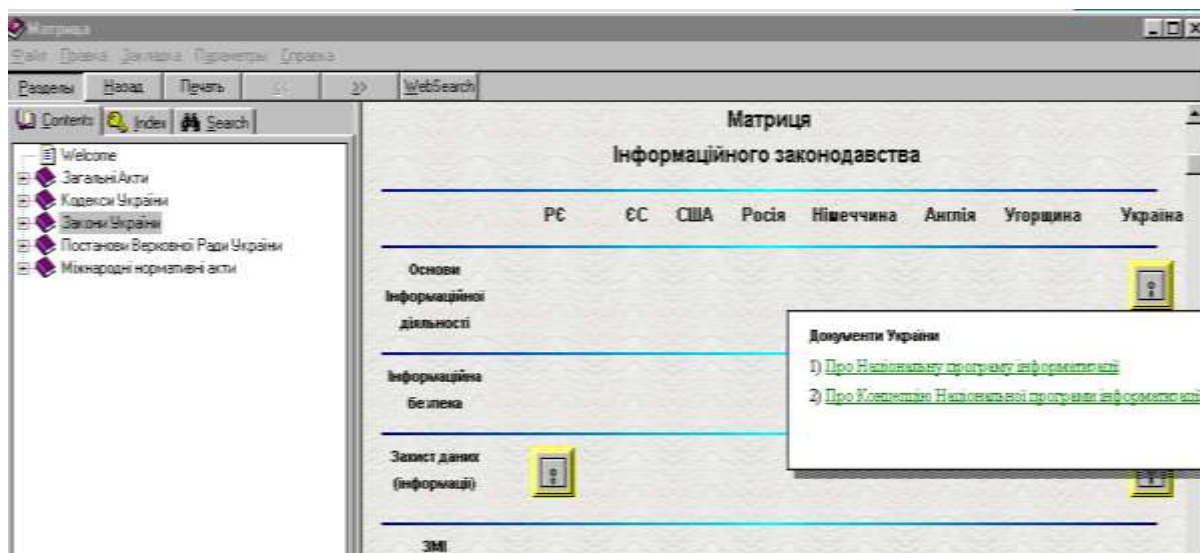

Рис. 3

При наведенні курсора на будь-який документ і натисканні лівої клавіші “мишки” є можливість ознайомитися з цим документом безпосередньо (Рис. 4 та 5).

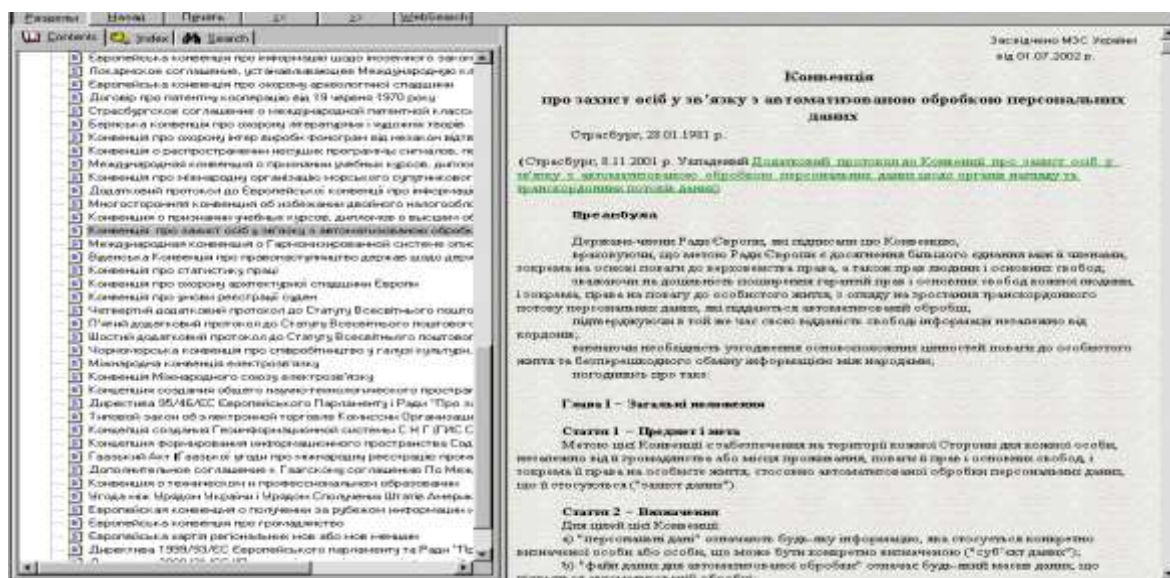

Рис. 4

База містить в собі значну кількість різних юридичних документів, що створені як в Україні, так і за кордоном. Тематика цих документів підбиралася відповідно до напрямку інформатики та інформатизації, а також багатьох питань, пов'язаних з ними. Ознайомитися зі змістом цих документів дуже просто. Для цього потрібний документ необхідно знайти в лівому віконці (Рис. 1). Розміщення документів у цьому віконці виконано в традиційному стилі програми Help. Якщо документ знайдений, то при наведенні курсору на назву документа і при натисканні лівої клавіші “мишки” він миттєво з'явиться в правому віконці (Рис. 4 та 5).

Деякі документи мають між собою зв'язок швидкого переходу від одного документа до іншого. Так, на Рис.4 у правому віконці наведений документ “Конвенція ...”. Далі нижче за назвою можна прочитати “Страсбург, 8.11.2001 р. Укладений Додатковий протокол до Конвенції про ...”. Зазначений текст підкреслений. Якщо користувач наведе курсор на підкреслений

текст і натисне ліву клавішу “мишки”, то у віконці миттєво з’явиться текст Додаткового протоколу (Рис. 5). Аналогічно можна повернутися до Конвенції.

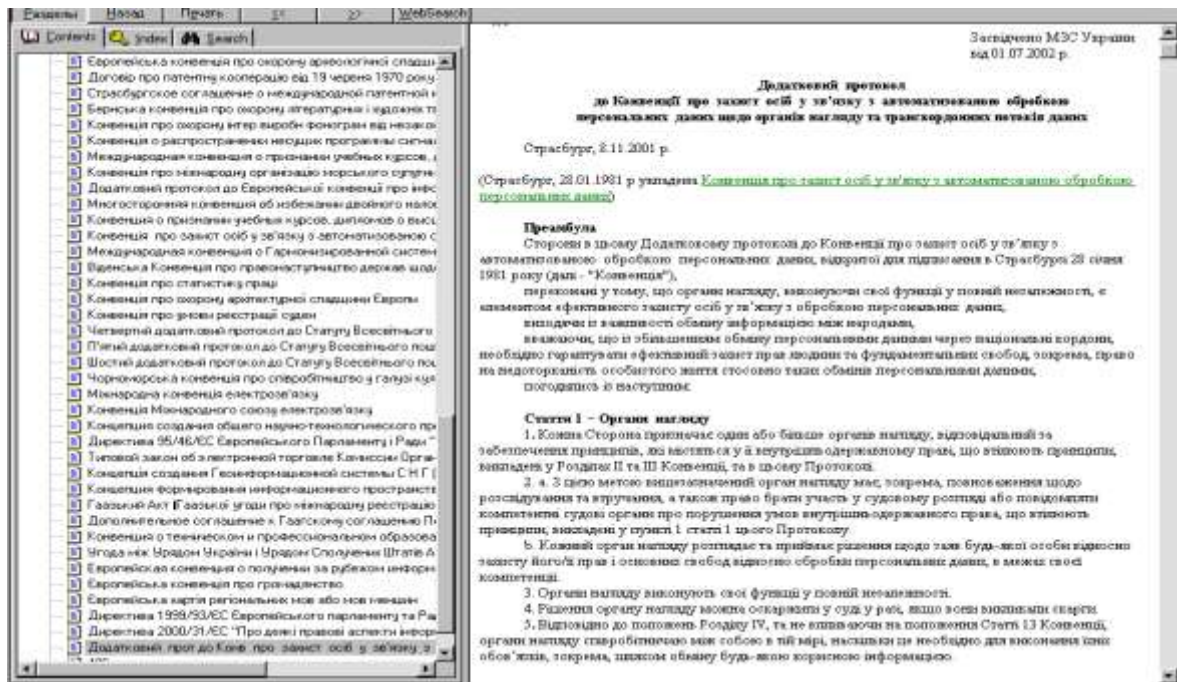

Рис. 5

Робота з документом, що знаходиться у правому віконці нескладна і може виконуватися будь-яким користувачем, який має невеликий досвід роботи з комп’ютером. Документ за бажанням може бути роздрукований, для цього треба натиснути відповідну кнопку “Печать”, яка знаходиться над лівим віконцем. Якщо є потреба перенести будь-який фрагмент документа до тестового редактора Word, то це виконується через буфер обміну. Фрагмент документа виділяється і заноситься до буфера обміну після відповідних дій: натискання на кнопки “Правка – Копирование”. Після цього користувач переходить до текстового редактора Word і переносить фрагмент з буфера обміну до документа, з яким він працює, натискаючи на відповідні кнопки “Правка – Вставить”.

У якості висновків можна зазначити таке.

Матриця інформаційного законодавства дозволяє:

- швидко знайти документ, який потрібен для виконання відповідного аналізу;
- здійснити пошук документів за ключовими словами;
- здійснити перехід від одного документа до іншого, якщо ці документи пов’язані між собою відповідним чином;
- виконувати друкування документа, який на момент перегляду знаходиться у правому віконці;
- виділяти фрагменти документа і через буфер обміну переносити їх до текстового редактора.

Ця робота є тільки початком створення повної матриці інформаційного законодавства, яка передбачає:

- створення додаткових програм для пошуку норм права за відповідними ключовими словами та можливості їх зіставлення, розпізнавання за змістом;

- наповнення матриці нормативно-правовими документами сучасного інформаційного законодавства України;
- наповнення матриці нормативно-правовими документами інформаційного законодавства інших країн світу.

Втілення нової технології, що пропонується, сприятиме:

- наближенню положень інформаційного законодавства України до положень світових стандартів у інформаційній сфері;
- систематизації та кодифікації інформаційного законодавства в державі;
- удосконаленню методології аналітико-синтетичної переробки інформації та розробки технології прогностичних досліджень щодо перспектив нормативно-правового врегулювання суспільних інформаційних відносин.

Використана література

1. Копылов В.А. Информационное право: Учебное пособие. – М.: “Юристъ”, 1997. – 472 с.
2. Копылов В.А. Информационное право: Учебник. – М.: “Юристъ”, 2002. – 512 с.
3. Рассолов М.М. Информационное право: Учебное пособие. – М.: “Юристъ”, 1999. – 400 с.
4. Агапон А.Б. Основы государственного управления в сфере информатизации в Российской Федерации. – М.: “Юристъ”, 1997. – 344 с;
5. Гаврилов О.А. Курс правовой информатики. Учебник для вузов. – М.: “НОРМА-М”, 2000. – 432 с.
6. е-будущее и информационное право / Брыжко В.М., Цимбалюк В.С. и др. // Под ред. доктора экономических наук, профессора Н.Я.Швеца, доктора юридических наук, профессора Р.А.Калужного, – К., “Интеграл”, 2002. – С. 210-214.
7. Швець М.Я., Здзєба І.Ю. та ін. Інформатизація законотворчої, нормотворчої, правозастосовної та правоосвітньої діяльності (навчальний посібник). – К.: “Парламентське видавництво”, 1999. – 200 с.
8. Швець М.Я., Пересунько С., Хруцький В. Автоматизована система порівняльного аналізу законодавства України та інших держав // Вісник Академії правових наук України. – 2002 (29). – С. 23-27.
9. Пропозиції до проекту співробітництва за програмою ПАУСІ щодо створення “Автоматизованої системи порівняльного аналізу законодавства України та зарубіжних країн”. / Академія правових наук України, 2001.

М.ФОРСЮК, кандидат технічних наук

Л.ЗЛОЧЕВСЬКА, Міжнародний науково-навчальний центр

інформаційних технологій і систем НАН України

ФОРМАЛІЗОВАНА МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЛЕКСНОГО УПРАВЛІННЯ В КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

У сучасних складних інформаційних системах, включаючи і підсистеми комп'ютерних систем підготовки правових кадрів, аспект управління відіграє надзвичайно велику роль. Від його якості, його адекватності тим інформаційним процесам, що протікають в системі, значною мірою залежить ефективність функціонування всієї інформаційної системи.

Зважаючи на те, що в складних інформаційних системах циркуляція інформаційних потоків приймає значне розмаїття форм, у цих ситуаціях доцільно використовувати різні адекватні форми управління: програмне, адаптивне, інтелектуальне, оптимальне та їх комбінації. Враховуючи комплекс сучасних вимог, що пред'являються до інформаційних систем, а також їхні функціональні особливості, в якості моделі управління доцільно вибирати для розгляду графоаналітичну модель, яка є достатньо наочною та доступною для аналізу. Зазначена модель є зваженим, сигнальним мультиграфом (див. Рис.).